

NOVA MONOGRAFIJA O STJEPANU RADIĆU

Branka Boban, *Demokratski nacionalizam Stjepana Radića*; Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu; Zagreb, 1998; 383 strani.

V hrvaški politični zgodovini 20. stoletja zavzema Stjepan Radić (1871-1928) prav posebno mesto. Med hrvaškimi zgodovinarji zanimanje zanj nikoli ne pojenja. Na vrh hrvaškega političnega Olimpa je Radić stopil v času Kraljevine SHS, v zgodovino pa je odšel kot svojevrsten tragični junak hrvaškega boja proti velikosrbski ideji. Nova monografija izpod peresa Branke Boban nam prikazuje Radićev idejni razvoj v avstro-ogrskem obdobju, ko še ni bil "številka ena" hrvaške politične scene, ampak se je na njej šele uveljavljal.

Ena od posebnosti knjige Bobanove je v tem, da sploh nima klasičnega uvoda, ampak avtorica kar takoj preide "na stvar", namreč na prikaz hrvaške politike na prelomu stoletja in opis Radićevih mladih let. V drugem poglavju nam nato opiše Radićev vstop v politiko in vpliv aktualnih evropskih idejnih tokov na njegovo miselnost, nakar sledi njegova "zrela faza v izgradnji ideologije", ki jo avtorica zameji z letnicama 1905-1914. Kako je Radić udeležal svoja načela v hrvaški politični praksi v desetletju pred prvo svetovno vojno, izvemo v četrtem poglavju. Zadnji del predstavlja ekskurz o Radićevem videnju "pravičnejše svetovne ureditve". Po mnenju Bobanove so se glavne poteze Radićevega "demokratskega nacionalizma" izoblikovale že do leta 1914, zato obdobja prve svetovne vojne ne obravnava.

Radić ni bil eden tistih politikov, ki togo vztrajajo pri določenih nazorih, ampak jih je vseskozi prilagajal aktualnemu političnemu položaju.

Oprt na socialno bazo, ki jo je sestavljalo kmečko prebivalstvo, je gradil svojo politiko po načelih "demokratskega, kulturnega, humanega nacionalizma". Menil je, da je potrebno boj za narodne pravice povezati z bojem za socialne, gospodarske in kulturne pravice najširših ljudskih slojev. Kot izhaja iz ugotovitev Bobanove, je Radić v demokratskem nacionalizmu videl sredstvo proti zlorabi nacionalne ideje bodisi v smislu diskriminacije pripadnikov drugih narodov bodisi z militarizmom pogojenih želja po osvajanju tujih ozemelj.

Hrvaško nacionalno vprašanje v habsburški monarhiji je Radić vseskozi obravnaval v povezavi z narodnopolitičnimi zahtevami drugih slovanskih narodov. Bil je tipičen avstroslovist, ki je pričakoval, da bo prišlo do preureditve Avstro-Ogrske v federacijo enakopravnih narodov. Kot ugotavlja Bobanova, je Radić predvideval državnoopravno združitev južnoslovanskih dežel v okviru monarhije v posebno enoto. Hrvaška naj bi po njegovem mnenju prevzela vlogo neke vrste "jugoslovanskega Piemonta", saj naj bi se okoli hrvaške "troedine kraljevine" združile tudi slovenske dežele skupaj z Bosno in Hercegovino ter Vojvodino. Radić je veljal za odločnega zagovornika trdnega sodelovanja avstro-ogrskih južnih Slovanov s Srbi v kraljevini na gospodarskem in kulturnem področju. Obenem je vseskozi izstopal s svojimi opozorili o nevarnosti velikosrbske ideje, vendar je v končni fazi moral spoznati, da njenega razmaha ni mogoče preprečiti.

Knjiga Branke Boban nam daje odličen vpogled v Radićevo miselnost. Spisek literature in virov, ki jih je avtorica vključila v raziskave, je resnično impresiven. Tako tudi nekoliko površno napisano kazalo osebnih imen (Ivan "Šušteršič" je bil res prvak stranke slovenskega političnega katolicizma, ampak "slovenski biskup" pa le ni bil) ne more spremeniti dejstva, da gre za kvalitetno znanstveno delo.

Andrej Rahten